

Mgr Andrzej Pietrasz

Tytuł rozprawy: Model waluty lokalnej w kontekście relacji pomiędzy bankami spółdzielczymi a sektorem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw

STRESZCZENIE

Posiadające wieloletnie tradycje polskie banki spółdzielcze, wobec postępujących zmian w turbulentnym otoczeniu rynkowym stoją przed koniecznością poszukiwania nowych rozwiązań, w celu dalszego funkcjonowania i rozwoju. Równocześnie, działające na tym samym terenie mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (stanowiące ponad 90% ogółu polskich firm, zatrudniając około 70% wszystkich pracujących Polaków), napotykają na bariery w obszarach finansowych. Stąd niniejsza praca koncentruje się przede wszystkim na identyfikacji i analizie rozwiązań, które służyć mogą poprawie zarówno funkcjonowania banków spółdzielczych jak i działających w środowisku lokalnym mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MMiŚP).

Potrzeba prowadzenia badań w tym zakresie jest odzwierciedleniem sygnalizowanego zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i praktycznym, wyczerpywania się możliwości rozwojowych dotychczasowego modelu biznesowego banków spółdzielczych oraz barier na jakie wskazują MMiŚP.

Zasadniczym problemem wyznaczającym zakres prowadzonych w ramach niniejszej rozprawy badań jest przegląd literatury identyfikującej aktualne wyzwania polskiej bankowości spółdzielczej, poprzez analizę jej dorobku i miejsca w sektorze bankowym, a także literatury identyfikującej problemy funkcjonowania mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa te i banki spółdzielcze, funkcjonując na tym samym terenie są (wzajemnie) swoimi naturalnymi klientami.

Celem rozprawy jest bliższa charakterystyka modelu waluty lokalnej w kształtowaniu relacji biznesowych banku spółdzielczego i mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, funkcjonujących w swoim otoczeniu.

Podejmowanie współpracy w ramach działań dotyczących wspólnych obszarów zainteresowań banku i firm, w celu osiągnięcia efektów wartości dodanej, skłania do poszukiwań nowych możliwości – narzędzi współpracy. Może nią być waluta lokalna.

Teza: Wprowadzenie modelu waluty lokalnej w relacjach bank spółdzielczy – sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw tworzy nowe możliwości rozwojowe.

Weryfikacji tezy pracy służą następujące hipotezy:

Hipoteza I: Waluta lokalna może być czynnikiem wpływającym na pobudzenie rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Hipoteza II: Wdrożenie modelu waluty lokalnej może sprzyjać poprawie relacji w wymiarze lokalnym banków spółdzielczych z sektorem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Dowodów na potwierdzenie hipotez poszukiwać się będzie przeprowadzając pięć nw. etapów badawczych;

Etap pierwszy – Analiza dorobku literatury przedmiotu w zakresie krajowych i zagranicznych uwarunkowań rozwoju bankowości spółdzielczej.

Etap drugi – Na podstawie przeprowadzonej analizy (jw.) sformułowane zostaną wnioski dotyczące kluczowych determinant i wyzwań dla przetrwania i rozwoju w szczególności małych banków spółdzielczych w Polsce.

Etap trzeci – Analiza literatury przedmiotu, wsparta analizą danych empirycznych problematyki funkcjonowania sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw oraz ich relacji z bankami spółdzielczymi.

Etap czwarty – Analiza literatury przedmiotu w zakresie istoty i roli pieniądza oraz walut lokalnych w systemach gospodarczych, a także studiów przypadków zagranicznych, jak również krajowych, przedstawiających doświadczenia i efekty wykorzystania systemu waluty lokalnej.

Etap piąty – Rozważenie wykorzystania koncepcji – systemu waluty lokalnej, jako narzędzia umożliwiającego rozwój - banków spółdzielczych i sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Praca dotyczy więc polskich banków spółdzielczych oraz ich klientów – mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MMiŚP), ale zachodzące zmiany połączone zostały z analizą doświadczeń społeczności lokalnych krajów zachodnich.

W rozprawie zrealizowane zostaną trzy wątki: metodologiczny, teoretyczny i aplikacyjny.

Pierwszy z nich dotyczy próby uporządkowania definicji bank, bank spółdzielczy, w tym także definicji spółdzielczości.

Drugi wątek związany jest z identyfikacją uwarunkowań rozwoju spółdzielczości bankowej oraz sektora MMiŚP. Wątki te ukazują aparat pojęciowy, określają czynniki rozwoju, a także wzajemne zależności.

Trzeci wątek (praktyczny) stanowić może podpowiedź dla zarządzających bankami spółdzielczymi oraz MMIŚP, jak można wykorzystać przedmiotową koncepcję modelu waluty lokalnej w funkcjonowaniu zarządzanymi podmiotami gospodarczymi.

Przyjmując szczegółowe założenia (z wykorzystaniem doświadczeń praktykowanych obcych systemów walut lokalnych), opracowany zostanie mechanizm funkcjonowania koncepcji - modelu waluty lokalnej, zwłaszcza dla małych polskich banków spółdzielczych i ich otoczenia mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Przedstawione będą cele i zadania, zasady, uwarunkowania prawne i organizacyjne koncepcji. W rozprawie podniesiona zostanie problematyka szacunkowych kosztów wdrożenia proponowanego modelu waluty lokalnej, a także uwarunkowań sprzyjających i ograniczających możliwości realizacji przedmiotowej koncepcji.

Wybór przedmiotu badań wynikał z faktu, iż stanowią przedmiot zainteresowań oraz troski spółdzielców, a także z racji patriotyzmu gospodarczego (co wiąże się z faktem bezpośredniego (wieloletniego) udziału prowadzącego badania, w pracach i kontaktach bezpośrednich w bankowym sektorze spółdzielczym).

Wывód oparty będzie głównie na metodzie analizy krytycznej i analizach porównawczych. Ponadto w metodach badawczych zastosowane zostaną techniki rejestracji - metody obserwacji faktów, rozumowań dedukcyjnych, wnioskowania a także logiki eliminacyjnej i sondażu diagnostycznego.

W treści pracy występuje m.in. pojęcie modelu, które na wstępie wymaga uściślenia.

Model – "...konstrukcja hipotetyczna odwzorowująca dany rodzaj rzeczywistości w sposób uproszczony, sprowadzający jej cechy do związków najistotniejszych, budowana w celach heurystycznych..."¹ Konstrukcja (opis, schemat itp.), która wskazuje funkcjonowanie, składowe oraz charakterystyczne cechy i zależności konkretnego rozwiązania (zjawisk, obiektów itd.).

Zaproponowany w pracy model, koncentrować się będzie na kształtowaniu zasad współpracy banku spółdzielczego oraz funkcjonujących w jego otoczeniu MMIŚP. Wynikać to winno głównie z jego (modelu) oparcia na ścisłej kooperacji MMIŚP (pomiędzy sobą), z wykorzystaniem możliwości (lokalnego) banku spółdzielczego.

¹ zob. *Encyklopedia Popularna PWN*, Wydanie dwudzieste piąte zmienione i poprawione, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 520; J. Michalak, *Modele biznesu przedsiębiorstw. Analiza i raportowanie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016, s. 13; W literaturze przedmiotu można znaleźć liczne przykłady potwierdzające, iż "...konkurowanie modelami biznesu już dawno stało się faktem (...) zwycięstwo rynkowe może zapewnić skuteczny i efektywny model biznesu, który zmienia oferowaną wartość na rynku w zyski dla przedsiębiorstwa..." /za/ A. Jabłoński, *Skalowalność modeli biznesu w środowisku sieciowym*, Difin, Warszawa 2015, s. 60

Temat rozprawy „Model systemu waluty lokalnej w kontekście relacji pomiędzy bankami spółdzielczymi a sektorem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw” oznaczać będzie zatem propozycję udoskonalenia modelu funkcjonowania polskich banków spółdzielczych, w szczególności małych banków spółdzielczych oraz mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w oparciu o walutę lokalną. Modelu, który pozwoli zarówno na wspólny rozwój, jak i upraszczanie i doskonalenie współdziałania.

Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów. **Pierwszy**, wprowadza istotę waluty lokalnej, w tym jej możliwość wspierania budowy i poprawy relacji pomiędzy podmiotami gospodarczymi. Analizie poddano pojęcie pieniądza i doktryny rozwoju w oparciu o neutralny pieniądz oraz walutę lokalną. Twórcy teorii neutralnego pieniądza² zakładają, że odsetki nie są naturalną (ponadczasową) właściwością pieniądza. Przytaczane są dowody potwierdzające tezę, że pieniądz nieoprocentowany (lub z oprocentowaniem ujemnym)³ przyspiesza i zwiększa obrót dóbr czy usług (wszelkich wzajemnych świadczeń). Powoduje to wzrost lokalnego dobrobytu, gdyż nie jest opłacalne „trzymanie” pieniądza nie zabezpieczającego posiadanego bogactwa. Wymusza to jego (pieniądza) cyrkulację. Autora interesowały głównie argumenty potwierdzające pragmatyzm,⁴ funkcjonalność oraz dorobek systemów waluty lokalnej. W podsumowaniu (1) rozdziału odnotowano wyzwania wynikające z realizacji przedmiotowego modelu.

W rozdziale **drugim** zaprezentowano wybrane doświadczenia europejskie wykorzystujące waluty lokalne (miasta Wörgl, WIR Banku w Szwajcarii, Szwedzkiego Banku Spółdzielczego JAK Medlemsbank i Bristol Pound) oraz poddano analizie polskie eksperymenty z walutą lokalną *Dobrym* i *Zielonym*. W kończącym ten rozdział Podsumowaniu (2) zestawiono cechy charakterystyczne oraz specyfikę systemów walut lokalnych.

Rozdział **trzeci** poświęcony został przeglądowi uwarunkowań historycznych (punktów zwrotnych) oraz aktualnych problemów i wyzwań polskiej bankowości spółdzielczej, a także specyfiki bankowości spółdzielczej w innych krajach. Przegląd rozpoczyna analiza definicji banku oraz banku spółdzielczego i spółdzielczości, występująca w literaturze przedmiotu i regulacjach prawnych. Przedstawiając

² zob. S. Gesell, *Die Natürliche Wirtschaftsordnung*, Rudolf Zitzmann Verlag, Nürnberg 1904, C. H. Douglas, *Economic democracy*, Harcourt, Brace and Howe, New York 1910; C. H. Douglas, *Social Credit*, (wyd.1924), Reprint, Institute of Economic Democracy, Vancouver Canada 1979, D. Suhr, *The neutral Money Network*, (wyd. niem.) *Netzwerk neutrales Geld*, Uniwersytet w Augsburgu, Zeszyt nr 228/1994

³ S. Gesell twierdził, że ujemne oprocentowanie tzw. demurrage (rodzaj podatku za przestój pieniądza) wymusza jego obieg – właściwie przyspiesza rotację pieniądza, /w/ S. Gesell, *Die Natürliche Wirtschaftsordnung*, Rudolf Zitzmann Verlag, Nürnberg 1904

⁴ rozumiany jako - realistyczną ocenę rzeczywistości i podejmowaniu jedynie takich działań, które gwarantują skuteczność, /za/ <http://sjp.pwn.pl/sjp/;2572268> [09.03.2016 r.]

doświadczenia historyczne polskiej bankowości spółdzielczej, podkreślono, iż jej idea oparta była zarówno na koncepcjach Franza Hermana Schulze'a jak i Friedricha Wilhelma Raiffeisena (które w skrócie zaprezentowano). Rozdział kończy określenie zagrożeń i czynników rozwoju sektora bankowości spółdzielczej, jako Podsumowanie 3.

W rozdziale **czwartym** uwzględniając sytuację funkcjonowania na tym samym lokalnym terenie (głównie wsi oraz małych miast) co banki spółdzielcze polskich mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, przeanalizowano ich znaczenie w kontekście kluczowego segmentu klientów banków spółdzielczych. Określono pojęcie i cechy tego sektora, zdiagnozowano jego potrzeby finansowe, a także relacje banków spółdzielczych i MMIŚP. Wyartykułowanie czynników i uwarunkowań rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw we współpracy z bankami spółdzielczymi, jako Podsumowanie 4, kończy rozdział czwarty.

Rozdział **piąty** zawiera próbę identyfikacji przesłanek wdrożenia modelu waluty lokalnej dla małych banków spółdzielczych, poczynsz od przyjęcia założeń nowej koncepcji - modelu waluty lokalnej w funkcjonowaniu banków spółdzielczych (polskich) i sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (MMIŚP). Określono cele, zadania, mechanizm i zasady funkcjonowania proponowanego rozwiązania, ponadto identyfikację głównych przesłanek wdrożenia systemu waluty lokalnej.

Następnie przedstawiono przyjęte cele i założenia badawcze (dla identyfikacji przesłanek wdrożenia modelu), omówiono przeprowadzone badania, zaprezentowano ich wyniki i wnioski, a także scharakteryzowano uwarunkowania prawne, organizacyjne i szacunki finansowe wdrożenia przedmiotowego systemu. W Podsumowaniu (5) rozdziału przedstawiono sugestie dotyczące skutecznego wdrożenia rozważanego systemu.

Całość zamykają wnioski końcowe. Dowodzą słuszności postawionej w rozprawie tezy, iż "...Wprowadzenie modelu waluty lokalnej w relacjach bank spółdzielczy – sektor mikro, małych i średnich przedsiębiorstw tworzy nowe możliwości rozwojowe..." oraz w konkluzji "... Model waluty lokalnej w kontekście relacji pomiędzy bankami spółdzielczymi (polskimi) a sektorem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw..." oznacza praktyczną propozycję udoskonalenia modelu funkcjonowania polskich banków spółdzielczych (zwłaszcza małych)⁵ oraz rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, w oparciu o walutę lokalną.

⁵ Można przyjąć, że koncepcja systemu waluty lokalnej (z racji praktycznej przydatności) mogłaby funkcjonować w co najmniej 200 polskich bankach spółdzielczych.

Rozprawa doktorska wpisuje się nurt ekonomii społecznej.⁶ Bowiem w wielu jej miejscach eksponuje się działalność edukacyjną i promującą współdziałanie (społeczną), wraz z współodpowiedzialnością za osiągnięte rezultaty. Są to praktykowane zasady spółdzielcze – samopomocy, samorządności, demokracji czy wspólnego rozwiązywania własnych spraw, które nie tylko zainspirowały ludzi na całym świecie, ale powodują rozwój lokalnych społeczności. Są to także podstawowe kryteria ekonomii społecznej.

⁶ Zakłada ona działalność opartą o zasady i wartości wskazujące nadrzędność świadczenia usług dla członków lub określonej wspólnoty nad uzyskiwaniem zysków, demokratyczne zarządzanie i autonomiczność z równoczesnym ukierunkowaniem na ludzi i pracę. Wskazuje ona na solidarność międzyludzką oraz ustroju gospodarczego, stąd też nazywana jest również gospodarką społeczną. Podstawowe jej wartości stanowią zasady ustroju gospodarczego. Zostały zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ...” Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej”.../w/ art. 20 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483